

2017. URL: <http://www.independent.co.uk/news/world/americas/us-politics/trump-cuba-travel-restrictions-what-does-it-mean-obama-rollback-expert-explained-a7794226.html>

9. Presidential Memorandum Regarding Withdrawal of the United States from the Trans-Pacific Partnership Negotiations and Agreement. *Official web-site the White House*. President Donald J. Trump. URL: <https://www.whitehouse.gov/the-press-office/2017/01/23/presidential-memorandum-regarding-withdrawal-united-states-trans-pacific>

УДК 327 (5-15+73)

Швед В.О.

БЛИЗЬКОСХІДНА ПОЛІТИКА США НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

У статті досліджуються особливості сучасного зовнішньополітичного курсу США до найважливіших проблем Близькосхідного регіону. Особливу увагу приділено формуванню нових підходів до Ірану та ролі США по відношенню до сирійської кризи.

Ключові слова: *США, Близький Схід, стратегія, Іран, сирійська криза.*

Shved V. The Contemporary U.S. Middle East Policy.

The article researches particularities of the contemporary US foreign policy towards the most important problems of the Middle East region. Particular attention is paid to the formation of new approaches to Iran and the role of the United States towards the Syrian crisis.

Keywords: *USA, Middle East, strategy, Iran, Syrian crisis.*

У надзвичайно складній воєнно-політичній ситуації, що нині притаманна Близькосхідному регіону, Сполучені Штати Америки продовжують залишатись центральним актором усього комплексу політичних процесів та історичного розвитку Близького Сходу. Водночас, протягом останніх місяців у зовнішньополітичному курсі США

у зазначеному регіоні з'явилися нові, важливі акценти, що знаходять свій вияв у підході США у низці ключових проблем Близького Сходу. Ці нові аспекти політики США великою мірою впливають на розвиток нинішньої ситуації у Близькосхідному регіоні. Аналіз сучасної зовнішньополітичної лінії США з належним урахуванням останніх змін та новацій уявляється актуальною науковою та політичною проблемою. Такий глибокий аналіз з урахуванням тенденцій, що вже виявились і набиратимуть сили, дозволяє опрацювати оптимальний зовнішньополітичний курс Української держави у цьому регіоні.

Аналіз особливостей та основних завдань близькосхідної політики США на сучасному етапі потребує належного врахування тих змін у геополітичній ситуації в регіоні, які там відбулися протягом останніх місяців.

Воєнна поразка «Ісламської держави» і визволення понад 96% території Сирії та Іраку не лише не принесло довгоочікуваного миру, а й, навпаки, призвело до нової ескалації цілого комплексу взаємопов'язаних конфліктів і невирішених проблем. Фактично регіон увійшов у фазу напруженої підготовки й цілком ймовірно, прямого зіткнення між декількома глобальними і регіональними центрами сили. Як же оцінює нинішню ситуацію на Близькому Сході американська сторона і відтак, які головні пріоритети визначає вона для свого зовнішньополітичного і безпекового курсу у регіоні? Основні контури сутності того, як усвідомлює адміністрація США особливість нинішньої ситуації у регіоні ми знаходимо у новій Стратегії національної безпеки 2017 р. Фактично американські аналітики – автори цього документу виходять із того, що головну мету своєї політики у 2017 р. на Близькому Сході – а саме розгромити ІДІЛ, американці та їхні союзники в основному виконали і відтак перед ними постали нові, не менш серйозні проблеми. Стратегія національної безпеки визначає головне джерело існуючих проблем регіону – Іран, точніше його політика на Близькому Сході. У Стратегії дається така розгорнута характеристика ролі Ірану у Близькосхідному регіоні: «Іран, найбільший у світі державний спонсор тероризму, використовує нестабільність для розширення свого впливу за допомогою своїх партнерів та клієнтів, розповсюдження зброї та фінансування. Він продовжує створювати

більш вдосконалені балістичні ракети та розвідувальні можливості та здійснює небезпечну кіберактивність. Ці дії продовжуються і після укладання ядерної угоди 2015 р. Іран продовжує намагатись створити постійний цикл ворожнечі у регіоні, що призводить до жахливих наслідків для цивільного населення. Недержавні ворожі структури заповнюють вакуум, що утворюється внаслідок колапсу держав і продовжують регіональні конфлікти» [1, 49].

Таким чином, є абсолютно очевидним, що головним змістом і завданням близькосхідної політики США на нинішньому етапі стає протиборотство із Іраном, а якщо точніше – недопущенням перетворення Ірану на провідну силу Близького Сходу. Звідси витікають і нові завдання щодо визначення головних союзників США у боротьбі з Іраном, опрацювання найбільш оптимальних та вірогідних форм тиску на Іран та протиборотства з ними.

Важливе значення для формування сучасного зовнішньополітичного курсу Сполучених Штатів на Близькому Сході має також висновок, зроблений у Стратегії національної безпеки стосовно того, що сьогодні внаслідок загроз від «джигадістських терористичних організацій та від Ірану формується розуміння того, що Ізраїль більше не є джерелом регіональних проблем. Арабські країни та Ізраїль знаходять все більше спільних інтересів, які протистоять спільним загрозам» [1, 49].

І, нарешті, третій чинник, третя тенденція, яка все більше враховується Вашингтоном і виходить на перший план. Це усвідомлення зростання напруги та протиборотства на Близькому Сході між США та Росією, що на сьогодні являє в регіоні головний вузол протиріч. Головні цілі і завдання Росії у Близькосхідному регіоні достатньо яскраво визначив відомий російський опозиційний політолог і публіцист Андрій Піонтовський. Він писав: «...крах концепцій «Гарного Гітлера» – «Русский мир» – Новоросія – зажадав для утримання влади відволікання уваги та геопсихологічного банкету на іншій площадці. Відсутність поліцейського, який відправився на канікули, дозволило покуражитись і протестувати новітні системи озброєнь у компанії трьох шіїтських терористичних організацій: ліванської «Хезболли», іранського Корпусу вартових ісламської революції і «легітимного» ка-

та Сирії Башара Асада, який знищив десятки чи сотні тисяч сунітів. Братерська повітряно-космічна допомога, яка була щиро надана від імені Росії, десятиліттями буде відкликатися російському народу, кинутому в пекло тисячорічної релігійної війни» [2].

Особливої гостроти протистояння між США та Росією у Близько-східному регіоні досягло після бруталної хімічної атаки військ асідівського режиму у Сирійському регіоні Східна Гута, зокрема у місті Дума, коли у відповідь президент США Д. Трамп пообіцяв нанести ракетний удар по сирійському режиму [3].

Протягом періоду грудень 2017 – початок квітня 2018 р. американська адміністрація напружено опрацьовувала нову лінію поведінки стосовно Ірану з урахуванням усіх вищеперерахованих особливостей нинішньої геополітичної ситуації на Близькому Сході. Причому потрібно визначити, що зміни у підході до Ірану визначаються у бік все більшої жорсткості та непримиренності. Ця тенденція до збільшення жорсткості по відношенню до Ірану вимагала кадрового оновлення ключових посад – а саме – нового Держсекретаря та радника Президента з питань національної безпеки. І такі зміни відбулись. Р. Тіллерсона змінив Майк Помпео, а генерал-лейтенанта Г. Макмастера – Дж. Болтон. Всі вони мають репутацію яструбів, вороже ставляться до нинішнього іранського режиму і розділяють погляди Трампа на угоду з Іраном від липня 2015 р. Особливо прикметною фігурою є Джон Болтон – «яструб із яструбів». Так, три роки тому, у часописі «The New York Times» Дж. Болтон писав, що для вирішення проблеми з ядерною програмою Тегерану, потрібно завдати бомбового удару по Ірану. Останні кадрові зміни у вищих щаблях американської адміністрації додали нового поштовху до оформлення нинішнього курсу США щодо Ірану. Про те, який зміст цього курсу щодо Ірану переконливо свідчать основні положення вітання Д. Трампа до іранського народу у зв'язку із святом Навруз. Д. Трамп звертається до іранців: «Я бажаю гарного і благословенного Навруза мільйонам людей по усьому світу, в тому числі й іранців, які мають великі історичні традиції і давню культуру». Водночас Трамп наголошує, що іранський народ «знаходиться під владою правителів, які служать своїм інтересам, а не інтересам свого народу». У своєму поздоровленні Д. Трамп

називає Корпус вартових Ісламської революції «ворожою армією, яка жорстоко поводиться і обкрадає іранців, щоб спонсорувати тероризм за кордоном». Він заявив, що Корпус втратив більше ніж 16 млрд. дол. на підтримку уряду Сирії і шиїтських угруповань в Сирії, Іраку та Ємені. Також Д. Трамп звинуватив Корпус вартових до доведення іранців до злиденності, погіршення екологічної ситуації придушення громадянських прав в Ірані [4].

Все це означає, що сьогодні Сполучені Штати готують повалення нинішнього режиму в Тегерані. На думку американських аналітиків для цього потрібен поштовх ззовні, достатньо сильний, який продемонструє слабкість режиму, його вразливість. Таким поштовхом може стати воєнна силова акція проти Ірану, акція обмежена, не наземна. Хто може вдарити по Ірану? Це, по-перше.

По-друге, для того, щоб нанести такий удар Д. Трампу необхідно розв'язати руки, тобто звільнити від тягаря угоди 2015 р. Справа тут полягає у тому, що ця угода не є угодою лише між США та Іраном. У цьому випадку не було б проблем. Справа полягає в тому, що ця угода, освячена й закріплена не лише союзниками США по переговорах з Іраном у форматі «5+1», а й тому, що вона закріплена рішеннями Ради Безпеки ООН. Отже, вийти із неї американській адміністрації не так просто, тим більше, що європейці наполягають на тому, що зазначену угоду можна вдосконалити. І тут саме Д. Болтон, нинішній радник Президента США з питань національної безпеки, запропонував план виходу США із цієї угоди, фактично, оминаючи співробітництво із союзниками. У документі, підготовленому ще у минулому році, про який стало відомо лише сьогодні, Д. Болтон пропонує такі дії, які здатні призвести до зміни іранського режиму. Він закликав Білий дім заохочувати такі дискусії у Конгресі США, які б вимагали від європейських союзників зажадати від Ірану негайне припинення розгортання військових баз із балістичними ракетами, в тому числі й у портах, особливо на території Сирії, зажадати від Ірану виплати компенсації жертвам тероризму згідно рішень, ухвалених американськими судами, оголосити про повну американську підтримку демократичній іранській опозиції, прагненням національних меншин в Ірані тощо. Тепер, отримавши високу посаду в адміністрації, Д. Бол-

тон приступив до її практичної реалізації [5]. Отже, йдеться про те, що або Іран сам виявить ініціативу виходу із цієї угоди, або щось трапиться таке, що вона втратить силу внаслідок певного розвитку подій у самому Ірані, або навколо нього.

Особливість нинішнього етапу корекції американського підходу до Ірану полягає також у тому, що на Сполучені Штати відкрито тиснуть двоє її нинішніх союзників – Ізраїль та Саудівська Аравія, причому, у бік більш жорсткої поведінки. 5–6 березня 2018 р. у США перебував із візитом прем'єр міністр Ізраїлю Б. Нетаньяху, головною його темою була «іранська загроза» та «іранська експансія». У Вашингтоні Нетаньяху виступив із 30-хвилинною промовою під час роботи Американсько-ізраїльського комітету із громадських зв'язків. Як мантру Б. Нетаньяху декілька раз повторив: «Ми повинні зупинити Іран. Ми зупинимо Іран». [6] Одночасно із візитом Б.Нетаньяху до США, на території Ізраїлю відбулись широкомасштабні спільні маневри Збройних Сил Ізраїлю та США «Можжевелова кобра – 2018», під час яких відпрацьовувались заходи щодо найтіснішої координації спільних дій обох країн у випадку збройного конфлікту на кордонах Ізраїлю.

Таким чином, протягом останнього часу, відбулися достатньо серйозні корективи у зовнішньополітичному курсі США на Близькому Сході. Вони визначають нові головні пріоритети зовнішньої та безпекової політики США, і, серед них, протистояння експансіоністській політиці Ірану, який намагається закріпитися у ролі гегемона Близькосхідного регіону. Визначаючи Іран як свого головного опонента на Близькому Сході, США працюють над формуванням та зміцненням антиіранської коаліції, спираючись передусім на Ізраїль та Саудівську Аравію.

Джерела та література:

1. National Security Strategy of the United States of America. December 2017. 68 p.
2. Швед В. Ближний Восток: признак новой войны? URL: [http:// http:// arabmir.net/print/6074](http://arabmir.net/print/6074)
3. Geazan A., Wagner J., Ryan M. Trump signals a more deliberate approach on Syria? Reviews options for possible attack. *The Washington Post*. 2018, April 12. URL: <https://www.washingtonpost.com/politics/trump-now-says-syria->

attack-could-be-very-soon-or-not-so-soon-at-all/2018/04/12/aeb46a66-3e3a-11e8-974f-aacd97698cef_story.html?noredirect=on&utm_term=.c45c59ae3606

4. Thomsen J. Trump uses Nowruz to hit Iranian government. *The Hill*. March 19, 2018. URL: <http://thehill.com/homenews/administration/379229-trump-uses-nowruz-to-hit-iranian-regime>
5. Bolton's plan to kill the Iran nuclear deal. March 26, 2018. URL: <https://aawsat.com/english/home/article/1217531/eli-lake/bolton's-plan-kill-iran-nuclear-deal>
6. Keinon H. Netanyahu at AIPAC: We must stop Iran. We will stop Iran. URL: <https://www.jpost.com/Israel-News/Benjamin-Netanyahu/WATCH-LIVE-Prime-Minister-Benjamin-Netanyahu-addresses-AIPAC-Conference-544319>